

MRZÁK INISHMAANSKÝ

dpb DIVADLO
PETRA
BEZRÚČE

martin mcdonagh

mrzák inishmaanský

překlad **ondřej pilný** / režie **janusz klimsza** / scéna a kostýmy **jan štěpánek** /
dramaturgie **daniela jirmanová** / pohybová spolupráce **filip staněk** /
výběr hudby **norbert lichý**

odehrává se v roce 1934 na ostrově inishmaan

kate.....	markéta haroková
eileen	sylvie krupanská
johnny pateena mika	norbert lichý
billy.....	josef jelínek
bartley.....	michal sedláček
helena	pavla gajdošíková
bobík bobby.....	dušan urban
máti.....	kateřina krejčí

premiéra 22. března 2013 v divadle petra bezruče

Martin McDonagh

Narodil se v Londýně 26. března 1970 jako mladší ze dvou synů irských rodičů. Jeho otec pocházel z Connemary v hrabství Galway, matka z hrabství Sligo. Rodina žila v Londýně, v Irsku trávili chlapci pouze léto. V 16 letech přestal Martin chodit do školy; ve stejné době se jeho rodiče přestěhovali zpátky do Irska. Martin zůstal v Londýně se svým starším bratrem Johnem*. Začal psát. Nejprve rozhlasové hry a scénáře, posléze se vrhl na psaní divadelních her, které ho brzy proslavily.

Divadelní hry

Martin McDonagh se stal po Williamu Shakespearovi prvním dramatikem, jemuž byly v londýnských divadlech uvedeny čtyři hry během jediné sezóny. Kráska z Leenane (The Beauty Queen of Leenane) je první ze tří her z tzv. **Leenanské trilogie**. Měla premiéru v roce 1996 v Irsku v Druid Theatre Company Galway a o měsíc později v Royal Court Theatre v Londýně – tato divadla ji nastudovala v koprodukcii. Přinesla McDonaghovi cenu londýnských kritiků a Tony Award. O dva roky později už se hrála v New Yorku a na Broadwayi.

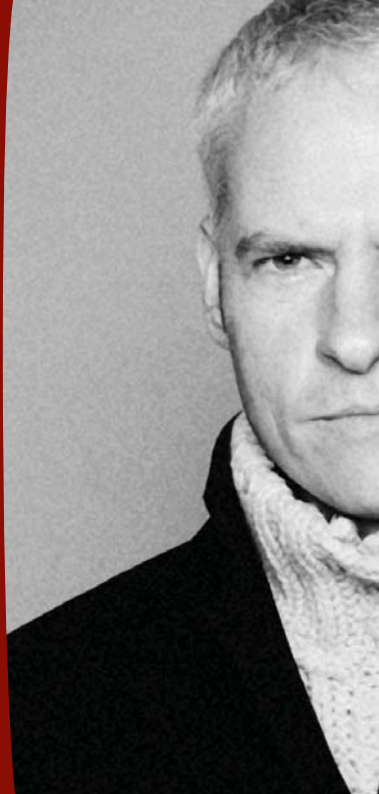
Dalšími z trojice jsou hry Lebka z Connemary (A Skull in Connemara, 1997) a Osiřelý západ (The Lonesome West, 1997), který byl opět nominován na Tony Award (1999).

---

* John Michael McDonagh je taktéž spisovatel, scénárista a režisér, podepsaný např. pod filmy Ned Kelly, The Guard či Calvary.

Aranská trilogie. Ve stejné době, kdy Kráska z Leenane slavila úspěchy v Londýně, napsal McDonagh hru Mrzák inishmaanský (The Cripple of Inishmaan, 1996). Premiéru měla v Royal National Theatre v Londýně v roce 1997, o rok později byla uvedena v New Yorku a Los Angeles. Na největším z Aranských ostrovů se odehrává hra Poručík z Inishmoru (The Lieutenant of Inishmore, 2001), nominovaná na Tony Award (2006) a na nejmenším zas hra The Banshees of Inisherin (překládána jako Smrtky z Inisherinu – Banshee je postava z irské a skotské mytologie, která pláčem a kvílením zvěstuje smrt některého z členů rodiny). Hra nebyla nikdy uvedena, sám McDonagh ji nepovažuje za tak zdařilou jako ostatní své hry. Velký úspěch zaznamenala i hra Pan Polštář (The Pillowman, 2003), McDonagh za ni získal Cenu Laurence Oliviera (2004) a byl opět nominován na Tony Award (2005).

Ujetá ruka ve Spokane (A Behanding in Spokane, 2010) je jeho zatím poslední hrou, uváděnou na světových jevištích. V současné době se McDonagh věnuje především tvorbě filmové.

Film

Díky úspěchu a renomé, které McDonaghovi přinesly inscenace jeho her, se objevila příležitost vyzkoušet si i tvorbu filmovou – o své lásce k filmovému umění se ostatně zmiňoval již dříve. (Inspirací při psaní her a scénářů mu prý byly mimo jiné filmy Quentina Tarantina či Davida Lynche.) Jak jeho divadelní hry, tak filmy lze – povšechně a zjednodušeně – označit za černé komedie.

V roce 2005 natočil svůj první film, krátkometrážní snímek **Six Shooter**, kterým si vysloužil Oscara. Jednu ze dvou hlavních rolí hrál ve filmu mladý irský herec Rúaidhrí Conroy, který byl v inscenaci Mrzáka inishmaanského v Royal National Theatre v Londýně (prem. 1997) představitelem hlavní role, Billyho Clavena a za svůj výkon obdržel cenu Theatre World Award.

Poté, co McDonagh podepsal smlouvu se společností Focus Features, natočil celovečerní film **V Bruggách** (In Bruges, 2008), který mu vynesl nominaci na Oscara za nejlepší původní scénář. Zatím posledním McDonaghovým filmem je **Sedm psychopatů** (Seven Psychopaths, 2012).

Martin McDonagh s Mrzákem na Inishmaan

V létě roku 2011 přijel Martin McDonagh na ostrov Inishmaan s umělci divadla Druid Theatre Company, které nastudovalo inscenaci Mrzáka inishmaanského. Divadlo se na ostrově nehraje často, Druid Company zde vystupovala poosmé, vrací se sem především díky své umělecké šéfce Garry Hynes, ctitelce J.M.Synge – dramatika, jenž na ostrově pobýval. Představení se zúčastnila i tehdejší irská prezidentka Mary McAleese se svým manželem, senátorem Martinem McAleesem a rodiče Martina McDonagha. V zaprášeném sále, usazení na rozkládacích židlích, sledovali obyvatelé ostrova fiktivní příběh, odehrávající se v místech, která důvěrně znají. Paní Anna McDonagh (která prý není dramatikovou blízkou příbuznou), narozená na ostrově v roce 1921, prohlásila, že víc než samot-

ný příběh ji dojalo oblečení herců – vlněné kalhoty a svetry, které pamatuje z dob dávno minulých. A dodala, že v dobách jejího mládí se nemluvilo tak neslušně, jak mluví postavy hry. Jiná pamětnice, Maire Choil, zavzpomínala, že kdysi opravdu býval na ostrově „zpravodaj“, jakým je McDonaghův Johnny Pateena Mika; dnes je ovšem pro ostrovany zdrojem informací počítač.

Devětačtyřicetiletý dělník Pat Hanrahan prohlásil, že něco v hře Mrzák inishmaanský ztraceně přesně vystihuje život a nálady na ostrově, něco je trochu mimo, ale vzhledem k tomu, že sedmdesát procent obyvatel ostrova jsou starší lidé, je jasné, že Inishmaan čekají velké změny. Přijíždí více turistů, možná tu vyrostou rekreační objekty... Je dobře, že v McDonaghově hře zůstává uchováno cosi z historie ostrova.

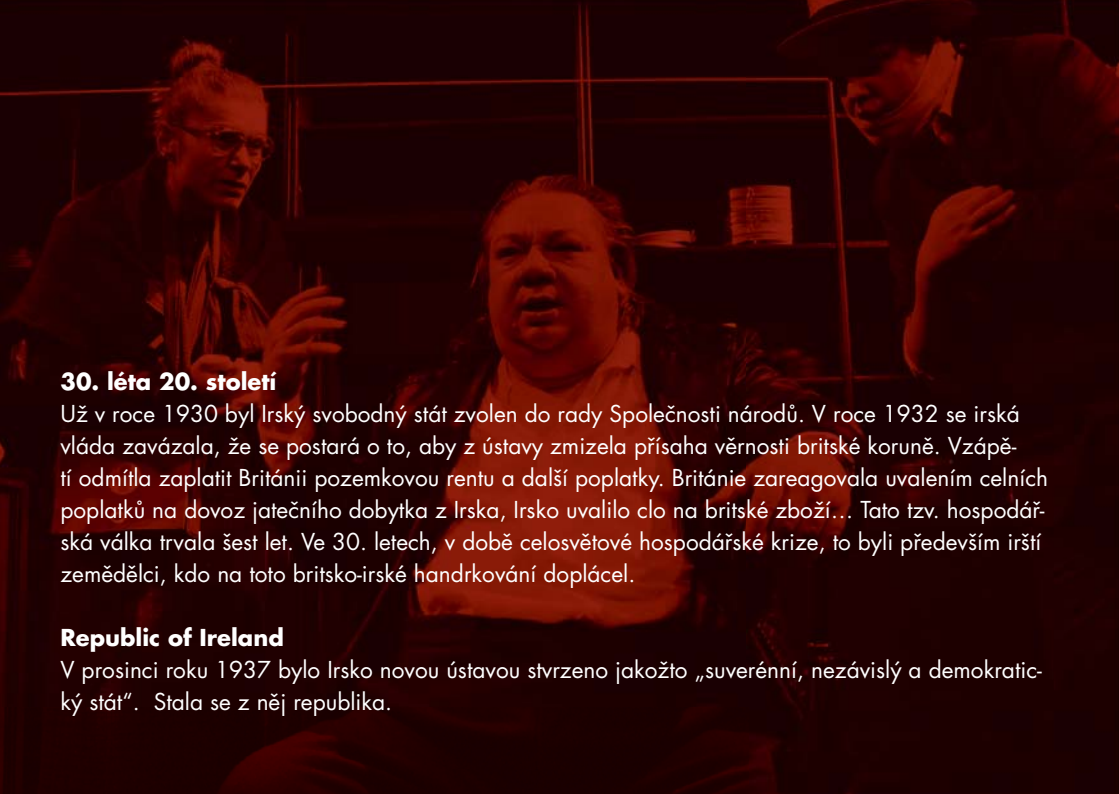
*(martinmcdonagh.net, nationaltheatre.org.uk, druid.ie, imdb.com,
bombsite.com, wikipedia.org, nytimes.com)*

Johnny: „Irsko asi není tak špatná země, dyš se Amíkům chce do Irska jezdit filmovat.“

Irsko je evropský ostrovní stát, který na východě sousedí přes Irské moře s Velkou Británií. Asi šestinu irského ostrova zabírá na severovýchodě Severní Irsko, jež je ale součástí Spojeného království Velké Británie a Irska. McDonaghovo Irsko (Ireland, též Republic of Ireland, irsky Éire) je samostatnou republikou. Oficiálními jazyky jsou angličtina a irština. Tou však hovoří jen malé procento lidí, žijících převážně v komunitách na západním pobřeží Irska, u Atlantického oceánu.

Irsko × Anglie

Od 12. století bylo Irsko pod – střídavě větší či menší – anglickou nadvládou. Dlouholeté boje za nezávislost vyvrcholily v letech 1919–21 anglo-irskou válkou a v prosinci 1922 byl založen tzv. Irský svobodný stát. Severní Irsko se však vzápětí opět připojilo ke Spojenému království Velké Británie a Irska a jeho součástí zůstalo dodnes.

30. léta 20. století

Už v roce 1930 byl Irský svobodný stát zvolen do rady Společnosti národů. V roce 1932 se irská vláda zavázala, že se postará o to, aby z ústavy zmizela přísaha věrnosti britské koruně. Vzápětí odmítla zaplatit Británii pozemkovou rentu a další poplatky. Británie zareagovala uvalením celních poplatků na dovoz jatečního dobytka z Irska, Irsko uvalilo clo na britské zboží... Tato tzv. hospodářská válka trvala šest let. Ve 30. letech, v době celosvětové hospodářské krize, to byli především irští zemědělci, kdo na toto britsko-irské handrkování doplácel.

Republic of Ireland

V prosinci roku 1937 bylo Irsko novou ústavou stvrzeno jakožto „suverénní, nezávislý a demokratický stát“. Stala se z něj republika.

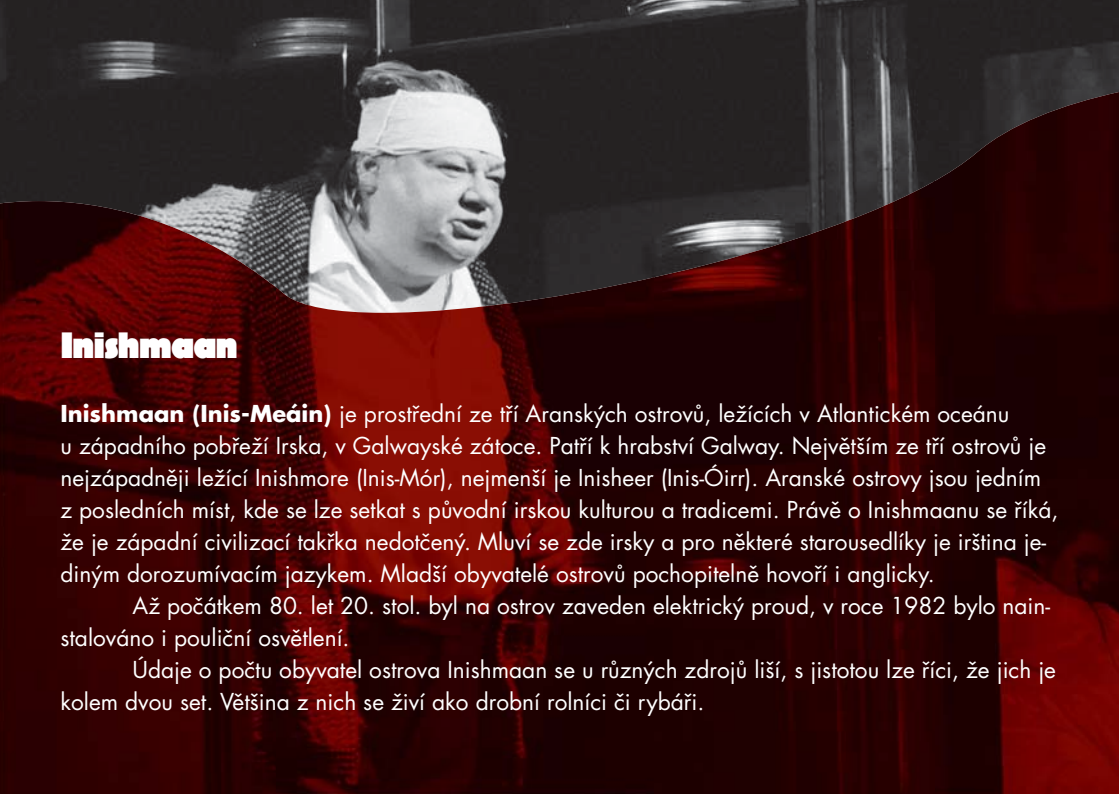

**Kate: „Já myslím, že Billy
Eileen: „Já teprve myslím,
Všecko to skončí pláčem.“**

**miluje Helenu, ještě navrch."
že Billy miluje Helenu.**

Inishmaan

Inishmaan (Inis-Meáin) je prostřední ze tří Aranských ostrovů, ležících v Atlantickém oceánu u západního pobřeží Irska, v Galwayské zátocy. Patří k hrabství Galway. Největším ze tří ostrovů je nejzápadněji ležící Inishmore (Inis-Mór), nejmenší je Inisheer (Inis-Óirr). Aranské ostrovy jsou jedním z posledních míst, kde se lze setkat s původní irskou kulturou a tradicemi. Právě o Inishmaanu se říká, že je západní civilizací takřka nedotčený. Mluví se zde irsky a pro některé starousedlíky je irština jediným dorozumívacím jazykem. Mladší obyvatelé ostrovů pochopitelně hovoří i anglicky.

Až počátkem 80. let 20. stol. byl na ostrov zaveden elektrický proud, v roce 1982 bylo nainstalováno i pouliční osvětlení.

Údaje o počtu obyvatel ostrova Inishmaan se u různých zdrojů liší, s jistotou lze říci, že jich je kolem dvou set. Většina z nich se živí ako drobní rolníci či rybáři.

J. M. Synge

Na ostrově trávil na přelomu 19. a 20. století letní měsíce slavný irský spisovatel, dramatik a básník John Millington Synge (1871–1909). Chalupa, ve které pobýval (tzv. Teach Synge), byla zrekonstruována do původní podoby (postavena byla před třemi sty lety) a vzniklo v ní muzeum J. M. Synge, přístupné turistům v letních měsících. Na útesech se nachází kamenná „lavice“ (Synge’s Chair, ir. Cathaoir Synge), na které Synge často sedával a hleděl do nekonečných dálav Atlantského oceánu. Ve svých nejslavnějších divadelních hrách Hrdina západu a Jezdci k moři se inspiroval životem na ostrově a příběhy, vyprávěnými jeho obyvateli.

Turisté a sportovci

Na Inishmaan přijíždějí turisté zájímající se o irskou historii a tradice, navštěvují Syngeovo muzeum a staré kamenné pevnosti na ostrově. Kromě nich láká v poslední době ostrov i turisty sportovně zaměřené: útesy nad mořem jsou rájem pro horolezce a průzračné moře kolem ostrova zas přitahuje potápěče. Bohatá fauna a flóra ostatně není jen pod mořskou hladinou – málokterý turistický průvodce opomene zmínit, že je ostrov v podstatě botanickou zahradou; vyskytuje se tu přes 300 druhů kvetoucích rostlin typických jak pro oblast arktickou, tak středozevní (orchideje, hořce, lomikámen...).

(Moody, Th.W., Martin, F.X. a kol.: Dějiny Irska, LN, Praha 1996, casperirish.com, doolinferry.com, perlbnilsson.se, aranisland.info, aranislands.galway-ireland.ie, countygalwayvec.com, discoverireland.com)

Robert Joseph Flaherty (1884–1951)

Americký filmový režisér, považovaný za jednoho z otců dokumentárního filmu. Jeho otec, Robert Henry Flaherty, byl původem Ir, matka Němka.

Robert J. Flaherty vystudoval v Torontu a začal pracovat pro železniční společnost v Hudsonově zálivu v Kanadě. Během svých expedic v arktické oblasti Kanady a na Aljašce pořizoval fotografie i amatérské filmové záběry Eskymáků – Inuitů. S domorodými obyvateli strávil celých 16 měsíců. Natáčel Eskymáka Nanuka, jeho ženu a syna a mnoho scén bylo pečlivě naaranžováno. Ve Spojených státech měl dlouhometrážní dokumentární němý film Nanuk, člověk primitivní (orig. název Nanook of the North, premiéra 1922) obrovský úspěch a způsobil vlnu zájmu o dokumentární filmy z exotických oblastí.

Následující Flahertyho dokument Moana (1926), natočený na ostrově Samoa, nebyl tak úspěšný jako Nanuk. Po návratu do USA natočil Flaherty několik filmů různých žánrů a různé kvality. Spolupracoval například s významným režisérem němého filmu, představitelem filmového expresionismu Friedrichem Wilhelmem Murnauem na filmu Tabu.

Po dokončení Tabu se Flahertyho žena Frances, spisovatelka, která se podílela na několika manželových filmech, obrátila na britského dokumentaristu Johna Griersona a ten nabídl Flahertymu práci na dokumentu o britském průmyslu. V roce 1931 se pak Flaherty rozhodl natočit dokumentární film na Aranských ostrovech u západního pobřeží Irska.

„Flaherty se štábem strávil roky hledáním vhodných představitelů mezi místními obyvateli. V tomto díle vyzdvihl nekonečné úsilí domorodců zúrodnit kamenitou půdu zakládáním kompostů z chaluh

a rybaření v obrovských vlnách; toto životní drama ztělesnila dvojice manželů a jejich mladý syn.

Flaherty rovněž přidal scénu, v níž ostrované loví harpunami z otevřených člunů žraloky obrovské, i když podobný způsob lovu se naposledy konal dávno předtím, než se protagonisté filmu vůbec narodili. (Podobně v Moaně vzkřísil zaniklý rituál tetování.) Harpuny si nechal zkonstruovat podle starých vzorů a domorodci se museli znovu naučit, jak tuto obtížnou a nebezpečnou akci zvládnout. Flahertyho lpění na takovém dobrodružství vyžadovalo i přidání několika dramatických scén. Jde zvláště o napínavý okamžik, v němž chlapec Mikeleen šplhá dolů z útesu k moři, na jehož hladině, těsně pod sebou, zahlédne rozevřený chřtán obrovského žraloka.

Muž z Aranů (Man of Aran) měl premiéru v roce 1934 a byl příznivě přijat publikem i kritikou. Na festivalu v Benátkách získal cenu za nejlepší film. Vyvolal ovšem i značné polemiky. Mnoho dokumentaristů považovalo jeho téma za únikové. Levice, včetně několika osob z Filmové a fotografické ligy, snímek napadla za to, že neupozorňoval na sociální problémy ostrovanů, včetně jejich vykořisťování vlastníky, kteří se ve filmu vůbec neobjevili.“

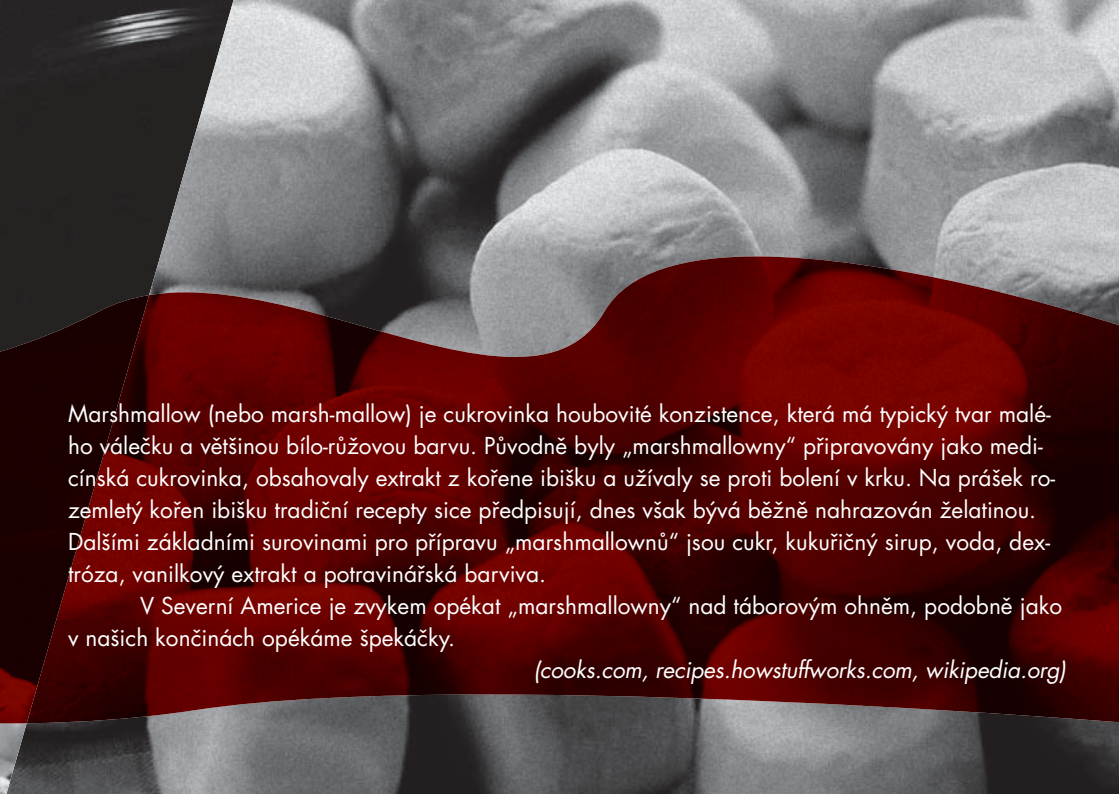
Muž z Aranů byl už filmem zvukovým, respektive stál někde na pomezí němého a zvukového filmu – při natáčení se pořizoval pouze obrazový záznam a ve studiu byla pak k filmu přidána hudba.

Poté, co se Flaherty nepohodl s Griersonem, vrátil se do Spojených států a natočil ještě filmy Země (The Land, 1942) a Příběh z Louisiany (Louisiana Story, 1948); za scénář k tomuto filmu byli manželé Flahertyovi nominováni na Oscara.

(Thompson, K., Bordwell, D.: Dějiny filmu, AMU a LN, Praha 2007, Plazewski, J.: Dějiny filmu, Academia, Praha 2009, wikipedia.org)

**Bartley: „Nemáte maršmelouny?
Maršmelouny v Americe maj.“**

A close-up photograph of several white, cylindrical marshmallows. The background is dark, and a large, wavy, semi-transparent red shape is overlaid on the bottom half of the image, partially covering the marshmallows. The text is placed within this red area.

Marshmallow (nebo marsh-mallow) je cukrovinka houbovité konzistence, která má typický tvar malého válečku a většinou bílo-růžovou barvu. Původně byly „marshmallowny“ připravovány jako medicínská cukrovinka, obsahovaly extrakt z kořene ibišku a užívaly se proti bolení v krku. Na prášek rozemletý kořen ibišku tradiční recepty sice předpisují, dnes však bývá běžně nahrazován želatinou. Dalšími základními surovinami pro přípravu „marshmallownů“ jsou cukr, kukuřičný sirup, voda, dextróza, vanilkový extrakt a potravinářská barviva.

V Severní Americe je zvykem opékat „marshmallowny“ nad táborovým ohněm, podobně jako v našich končinách opékáme špekáčky.

(cooks.com, recipes.howstuffworks.com, wikipedia.org)

inspice **michal weber** / nápověda **michaela krejčí** / rekvizity **lucie bergerová** /
garderoba **lenka králová** / vlásenky **michaela kadlecová** / světla **jiří müller** /
zvuk **pavel johančík** / šéf výroby **jan říha** / jevištní mistr **filip kapusta** /
technika **pavel kresta, pavel ruml, pavel dvořák**

program vydala divadelní společnost petra bezruče, s.r.o., ke čtvrté premiéře sezóny
2012–2013 / textová část programu **daniela jirmanová** / fotografie **petr hrubeš,**
tomáš ruta / grafický návrh plakátu a programu **lukáš horký** /
vytiskl **proprint, s. r. o., český těšín**

divadlo petra bezruče provozuje **divadelní společnost petra bezruče** /
ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martin františák** / manažer **tomáš suchánek** /
dramaturg **daniela jirmanová** / tajemnice uměleckého provozu **patricia glinská** /
propagace a pr **stanislava rožnovská** / divadlo je provozováno za finanční podpory
statutárního města ostrava / autorská práva zastupuje aura-pont s.r.o., literární
a divadelní agentura, radlická 99, praha 5 / v inscenaci je použita krátká sekvence
z filmu roberta flahertyho man of aran (1934)

OSTRAVA!!!

